

Redskaber til tidlig opsporing og screening i dagtilbud

Kommuners anvendelse af redskaber i arbejdet med børn i udsatte positioner

Baggrund

I Danmark går langt størstedelen af de 0-6-årige i et dagtilbud, og selvom dagtilbuddene ikke kan løse alle udfordringer, så har de en særlig mulighed for tidligt at støtte børn, der i en eller anden grad befinder sig i en udsat position. Der er i dag ingen krav i dagtilbudsloven om, at kommuner skal anvende redskaber til tidlig opsporing og screening, men kommunerne bruger en række forskellige redskaber i dagtilbud til at vurdere børns udvikling, læring, trivsel og dannelse. Brug af disse redskaber er én blandt mange muligheder for tidligt at opspore børn i udsatte positioner. Denne minianalyse giver indsigt i, hvilke redskaber til tidlig opsporing og screening der anvendes i kommunerne.

Minianalysen bygger på kvantitative og kvalitative data, som er indsamlet i forbindelse med Danmarks Evalueringsinstituts (EVA) undersøgelse af kommunernes understøttelse af børn i udsatte positioner. Dataindsamlingen foregik fra maj til august 2021. Ud over denne minianalyse er offentliggjort to rapporter: *Børn i udsatte positioner i dagtilbud*. *National kortlægning af kommuners understøttende arbejde* og *Udfordringer i understøttelse af børn i udsatte positioner*. *En national undersøgelse blandt dagtilbudsschefer*.

Minianalysen er målrettet dagtilbudsschefer, ledere og medarbejdere på dagtilbudsområdet, som arbejder med at udvikle praksis omkring børn i udsatte positioner inden for det almene dagtilbudsområde. Formålet er at give overblik over redskaber til tidlig opsporing samt at kvalificere beslutninger.

Hovedresultater

- Kommunerne anvender mange forskellige redskaber. De 73 kommuner, som indgik i undersøgelsen, anvender i alt 27 forskellige redskaber.
- Den kommune, der anvender færrest redskaber, anvender et redskab, mens den kommune, der anvender flest, anvender seks redskaber.
- Sprogvurderingsredskaber er det redskab, der anvendes mest på tværs af kommunerne.
- Det er forskelligt, om kommunerne anvender redskaberne til screening og opsporing fast på hele børnegruppen, eller om redskaberne kun anvendes for de børn, hvor det vurderes, at der er behov.

Kommunerne anvender mange forskellige redskaber

De 73 kommuner, som indgik i undersøgelsen, anvender i alt 27 forskellige redskaber i deres dagtilbud, som det fremgår af tabel 1. Tabel 1 viser de forskellige kategorier af redskaber og antallet af kommuner, der anvender dem. Den kommune, der anvender færrest, anvender ét redskab, mens den kommune, der anvender flest, anvender seks redskaber.

Redskaber til tidlig opsporing og screening, som kommunerne anvender, kan opdeles i fem kategorier: generel udvikling, sansemotorisk udvikling, socio-emotionel udvikling, sproglig udvikling og øvrige. Øvrige dækker over forskellige refleksions-/analyseredskaber. Fx er der 20 kommuner, der anvender TOPI. TOPI står for "tidlig opsporing og indsats" og er et redskab, der er udviklet af Socialstyrelsen, som anvendes til vurdering af børns trivsel på en farveskala.¹ "Øvrige" dækker også over redskaber, som kommuner selv har udviklet.

TABEL 1

Redskaber fordelt på kategori og antal kommuner

Kategori	Antal forskellige redskaber	Antal kommuner, der anvender et eller flere redskaber inden for kategorien
Generel udvikling, som sigter mod at give et helhedsorienteret billede af det enkelte barns udvikling inden for en række områder.	5	17
Sansemotorisk udvikling	2	4
Socio-emotionel udvikling	1	1
Sproglig udvikling, som sigter mod at måle børns sproglige udvikling	6	73
Øvrige	13	37

Kilde: EVA's kortlægning af kommunernes understøttelse af børn i udsatte positioner, 2022.

Fast screening af alle børn eller efter behov

På tværs af forskellige kategorier af redskaber er det forskelligt, om kommunerne anvender redskaberne til screening og opsporing fast på hele børnegruppen, eller om redskaberne kun anvendes for de børn, hvor det vurderes, at der er behov. Eksempelvis anvender nogle kommuner et kompetence- og trivselsvurderingsredskab fast for alle børn forud for årlige forældresamtaler. Et andet eksempel er, at nogle kommuner anvender sprogvurdering efter behov, mens andre kommuner screener alle børn fast flere gange i løbet af deres tid i dagtilbud.

Sprogvurderingsredskaber er de mest udbredte

Sprogvurderingsredskaber er det mest udbredte redskab på tværs af kommunerne. Af tabel 2 fremgår det, at 73 af de deltagende kommuner anvender sprogvurderingsredskaber. Det hænger sammen med, at det er lovpligtigt at gennemføre en sprogvurdering af børn i dagtilbud, når de er omkring tre år, hvis der er sproglige, adfærdsmæssige eller andre forhold, der giver formodning om, at barnet kan have behov for sprogstimulering. Det er ligeledes lovpligtigt at foretage en sprogvurdering af alle børn i alderen omkring tre år, der ikke er optaget i et dagtilbud.² En anden årsag til, at sprogvurderingsredskaber er de mest udbredte redskaber til tidlig opsporing, er en opmærksomhed i kommunerne på den betydning, barnets sproglige udvikling har for barnets trivsel og muligheder både i dagtilbud og på længere sigt.

¹ Socialstyrelsen (2015): "Guide til tidlig opsporing af børn i en udsat position - Anvendelse af Opsporingsmodellen".

² §11 i LBK nr. 985 af 27/06/2022.

Kommunerne vælger selv, hvordan de vil vurdere det enkelte barns sproglige udvikling i dagtilbuddet, og mange kommuner vælger sprogvurderingsredskaber. Mange kommuner vælger også at sprogvurdere alle eller størstedelen af treårige,³ og flere kommuner sprogvurderer også børnene, når de er to år og fem år (EVA, 2022a). Tabel 2 viser, hvilke sprogvurderingsredskaber som anvendes. Tabel 2 viser videre, at det mest udbredte redskab er Sprogvurdering 3-6.⁴ Flere kommuner anvender desuden mere end ét sprogvurderingsredskab, fx et mindre omfattende redskab til at vurdere, om der er behov for en udfoldet sprogvurdering.

TABEL 2

Øversigt over anvendte sprogvurderingsredskaber

Redskab	Antal kommuner
Hit med udtalen	1
Kompetencehjulet sprog	2
Sprogtrappen	17
Sprogvurdering 3-6	64
TRAS - Tidlig Registrering Af Sprogudvikling	5
Vis, hvad du kan	2

Kilde: EVA's kortlægning af kommunernes understøttelse af børn i udsatte positioner, 2022.

Tidlig opsporing er central for arbejde med børn i udsatte positioner

Selvom kommunerne er optaget af at understøtte tidlig opsporing og indsats i dagtilbuddene, viser en spørgeskemaundersøgelse blandt dagtilbudsschefer (EVA, 2022a), at alle dagtilbudsschefer oplever, at der i deres kommune er børn, som i en eller anden grad ikke får den hjælp og støtte, som de har brug for. 7 % af dagtilbudsscheferne oplever i høj grad, at der er børn, som ikke får den hjælp, de har brug for. 49 % oplever, at det i nogen grad gør sig gældende, mens 44 % vurderer, at det blot i mindre grad er noget, som de oplever.

Et perspektiv fra en interviewundersøgelse (EVA, 2022b) blandt dagtilbudsschefer og PPR-chefer er i den forbindelse, at der stadig er behov for at udvikle arbejdet med tidlig opsporing. De oplever, at der stadig er børn, der opdages og får støtte for sent, fx i overgangen mellem dagtilbud og skole. Dagtilbudsscheferne oplever også, at dagtilbuddene nogle gange overser børn eller tager hånd om børnenes udfordringer, ved at personalet kompenserer for børnene i stedet for at igangsætte understøttende indsatser, der kan hjælpe børnene til at udvikle sig, så de har bedre muligheder for at håndtere den store forandring overgangen til skole er. Derfor opdages nogle af disse børns udfordringer først senere, hvilket potentielt gør, at der skal en større indsats til, end hvis der var sat ind tidligere. Samtidig er det et perspektiv blandt cheferne, at systematik og struktur omkring tidlig opsporing, såsom anvendelsen af redskaber, har stor betydning for, om det finder sted.⁵

3 Indenrigs- og Boligministeriets Benchmarkingenhed (2022). *Analyse af andel børn med sproglige udfordringer efter endt dagtilbud*. Indenrigs- og Boligministeriets Benchmarkingenhed. <https://benchmark.dk/analyser/dagtilbud-skole-og-uddannelse/analyse-af-andel-boern-med-sproglige-udfordringer-efter-endt-dagtilbud>.

4 Redskabet er udviklet af forskere fra TrykFondens Børneforskningscenter, Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet, Syddansk Universitet samt internationale forskere på vegne af Børne- og Undervisningsministeriet.

5 EVA. (2022b). *Udfordringer i understøttelse af børn i udsatte positioner. En national undersøgelse blandt dagtilbudsschefer*. Holbæk: Danmarks Evalueringsinstitut. [file:///C:/Users/B059556/Downloads/EVA-Udfordringer-i-underst%C3%B8ttelse-af-b%C3%B8rn-i-udsatte-positioner-National-unders%C3%B8gelse%20\(11\).pdf](file:///C:/Users/B059556/Downloads/EVA-Udfordringer-i-underst%C3%B8ttelse-af-b%C3%B8rn-i-udsatte-positioner-National-unders%C3%B8gelse%20(11).pdf).

Redskaber – hvad er det?

Der findes flere forskellige redskaber til opsporing og udvikling i pædagogisk praksis. En type er refleksions-/dialog-/analyseredskaber, der understøtter en vidensinformeret og reflekteret dialog om eller analyse af børns trivsel og udvikling eller det pædagogiske læringsmiljø. En anden type er måleredskaber, der systematisk indhenter viden om praksis på forskellig vis og opsummerer til en samlet score. De forskellige redskaber på området spænder vidt, og de kan anvendes forskelligt i den pædagogiske praksis.

For mere viden om redskaber se EVA's håndbog *Måleredskaber i dagtilbud. Håndbog i vurdering og udvælgelse af måleredskaber*. 2. samlede udgave, november 2021. <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/maaleredskaber-dagtilbud>.

Datagrundlaget

Analysen bygger på kvantitative og kvalitative data, som er indsamlet i forbindelse med to rapporter, som EVA har udgivet i 2021 om kommunernes arbejde med børn i udsatte positioner. I forbindelse med udarbejdelsen af de to rapporter indsamlede EVA en stor mængde data, som netop kan anvendes til at uddybe og nuancere anvendelsen af redskaber til tidlig opsporing.

Analysen her bygger på interview- og spørgeskemaundersøgelser i kommunale forvaltninger. Dermed inkluderer minianalysen de redskaber, som forvaltningen har viden om og/eller en rolle i forhold til, fx beslutning om anvendelse og støtte til implementering. Der kan derfor være redskaber, som anvendes i dagtilbud på foranledning af en lokal leder eller medarbejdere, som ikke er en del af denne analyse af kommunal praksis.

Klik på billederne og læs de to rapporter på www.eva.dk/dagtilbud:

